

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTI ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОРКЕСТРОВО-АНСАМБЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена ГОРБЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Відповідно до запитів сучасного суспільства значно зростають вимоги до особистості вчителя мистецьких дисциплін, його здатності використовувати набутий професійний досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими художньо-естетичними цінностями та світоглядними позиціями, набувати вмінь володіти засобами пізнання себе та навколишнього світу.

Концепція науково-мистецької парадигми спрямована на виховання в особистості ціннісного ставлення до дійсності загалом та мистецтва зокрема, розвиток художньої свідомості й компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовному самовдосконаленні в процесі сприймання та інтерпретації мистецьких творів і практичної художньої діяльності [3, с. 2].

Це положення значно актуалізує проблему фахової підготовки майбутніх учителів музики, які засобами музично-виконавської діяльності впливають на внутрішній світ учнів, розвивають їхні особистісні якості, виявляють творчі здібності, стимулюють потребу в духовному самовдосконаленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів висвітлені у психолого-педагогічній та науково-методичній літературі. Загальнопедагогічні засади професійної освіти майбутніх учителів висвітлюються у працях І. Беха, І. Зязюна, І. Підласого, М. Фіцулі, М. Ярмаченка та ін.; питання специфіки педагогічної діяльності учителів розкриваються в дослідженнях С. Архангельського, В. Галузинського, В. Сластьоніна та ін.; проблеми

професійної підготовки педагогів-музикантів та сучасної теорії мистецької та музично-педагогічної освіти розглядаються у працях О. Олексюк, Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.; методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя музики виокремлені в дослідженнях Л. Арчажникової, А. Козир, В. Муцмахера та ін.

Окремі дослідження присвячені проблематиці педагогічного керівництва музичними інструментальними колективами: вокально-інструментальним ансамблем (Б. Брилін, Н. Коваленко, М. Лисенко, І. Шевченко); народно-інструментальним ансамблем (А. Болгарський); дитячим духовим оркестровим колективом (О. Неженський, Я. Сверлюк та ін.); студентським музичним колективом (Г. Бродський, О. Горбенко, І. Маринін, Л. Паньків, Т. Пляченко та ін.); народно-оркестровим колективом (Ю. Бай, Г. Бродський, П. Богонос, О. Ільченко та ін.); аматорським художнім колективом (О. Каргін, Н. Слободяник, М. Соколовський, Ф. Соломонік, В. Чабанний та ін.); самодіяльним естрадним оркестром і ансамблем (О. Большаков, В. Коновалов, В. Кузнецов та ін.).

Мета статті: визначити педагогічні умови, критерії та показники сформованості готовності студентів до здійснення музично-педагогічної діяльності з оркестрово-ансамблевим колективом.

Виклад основного матеріалу. Творча діяльність учителя музичного мистецтва зумовлюється специфікою музично-педагогічної діяльності, яка передбачає наявність художньо-інтерпретаційних умінь, здатності до адекватного відтворення художнього образу і здійснюється в процесі сценічно-публічного виступу. Визначну роль у цьому процесі відіграють музично-виконавський досвід, знання, інтелект, володіння засобами художньої виразності, технікою художнього виконання, багатством асоціативного фонду, емоційною культурою, образністю музичного мислення.

Вивчення стану сформованості оркестрово-ансамблевої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в музично-педагогічній практиці дозволяє констатувати, що дана проблема актуалізується як структурний компонент загальної освітньої парадигми, основною метою якої є формування у майбутнього фахівця здатності до самостійного проектування й творчого розв'язання професійних завдань в нових умовах сьогодення.

З огляду на це, важливим є компетентнісний підхід до оркестрово-ансамблевої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, який має ґрунтуватися на впровадженні інтегративних зв'язків між фаховими дисциплінами, в яких предметна галузь співвідноситься з різновидами

інструментально-виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження і самоактуалізацію майбутнього вчителя музичного мистецтва. Л. Арчажникова виокремлює такі види музичної діяльності, що пов'язані з інструментальним виконанням: сольний спів, самостійна робота над музичним твором, акомпанування, читання з листа, транспонування, гра в ансамблі, творче музикування [1].

Аналіз стану оркестрово-ансамблевої підготовки майбутніх фахівців дозволив виявити ряд суперечностей, які мають місце в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме: між сучасними вимогами до професійної підготовки майбутніх фахівців, які мають прагнути до творчого самостійного пошуку, самореалізації й самовираження у різних видах інструментально-виконавської діяльності і традиційним змістом навчання, що спрямований на надання певної сукупності знань та вмінь; між рівнем, що необхідний для успішного здійснення музично-педагогічної діяльності та існуючим рівнем оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; між необхідністю застосування інноваційних технологій навчання в процесі оркестрово-ансамблевої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва і наявними педагогічними умовами, формами та методами навчання, що не відповідають сучасним вимогам сьогодення.

Аналіз праць і положень науковців уможливив зробити висновок про те, що особистість учителя музики розвивається, формується й реалізується в процесі художньої інтерпретації і через художню інтерпретацію [4; 6]. Художньо-інтерпретаційний процес пов'язаний з усіма формами залучення особистості до музичної діяльності: виконавство, імпровізація, процес творення, критичне судження [2]. Кожен з видів музично-виконавської діяльності вирізняється за предметом, способами дій. У кожному виді музично-виконавської діяльності на перший план виступає той чи інший компонент узагальненої структури діяльності: ціннісно-мотиваційний, операційно-діяльнісний, контроль-но-оцінювальний [5].

Одним з проявів художньо-інтерпретаційної діяльності є оркестрово-ансамблеве виконання, під час якого у студентів формується художньо-педагогічний досвід. Він виявляється в уміннях методично правильно та цікаво проводити уроки музичного мистецтва та позакласну роботу, художньо-образно виконувати музичні твори, здійснювати художньо-інтерпретаційний аналіз, використовувати метод художніх аналогій (порівняння, доповнення, співставлення).

Проблема підготовки студентів у ВНЗ до оркестрово-ансамблевої діяльності є складною і багатоплановою. Критеріями сформованої готовності студентів до роботи з оркестрово-ансамблевим колективом є орієнтація на музично-педагогічну діяльність, оперування психолого-педагогічними та фаховими знаннями в процесі репетиційних занять, усвідомлення специфіки роботи керівника і диригента, вміння вирішувати організаційні і творчі завдання.

Критеріями та показниками готовності студентів до здійснення педагогічної діяльності з оркестрово-ансамблевим колективом визначаємо:

Мотиваційно-пізнавальний критерій, який дає змогу виявити міру мотиваційної спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва.

Показниками цього критерію є: вияв інтересу до своєї професії, здатність бути організатором, керівником і диригентом музичного колективу; розуміння специфіки професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, керівника колективу; здатність до оцінки і самооцінки.

Когнітивно-операційний критерій, котрий визначає ступінь сформованості професійних знань майбутніх фахівців, спроможність бути керівником оркестрового колективу. Показники: усвідомлення ролі та можливостей керівника в організації колективної творчої діяльності учнів; наявність індивідуально-психологічних якостей та психолого-педагогічних здібностей як керівника музичного колективу; сформованість знань і умінь щодо керівництва оркестровим колективом.

Творчо-діяльнісний критерій, який характеризує рівень засвоєння музичного матеріалу і здатність вивчити його з колективом. Показники: вільне оперування музичним матеріалом; вияв організаторських здібностей, вміння визначати форми та методи репетиційної роботи у конкретній ситуації.

Емоційно-вольовий критерій, що дає змогу визначити здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва створювати позитивну атмосферу, емоційно впливати на аудиторію, контролювати власні емоційні почуття (витримка, концентрація й розподіл уваги в процесі музично-творчої роботи), володіти способами та прийомами міжособистісного спілкування.

Ефективність формування готовності студентів до роботи з оркестрово-ансамблевим колективом вимагає створення таких педагогічних умов як забезпечення студентів психолого-педагогічними, методичними та фаховими знаннями щодо специфіки роботи керівника шкільного (дитячого) оркестру; забезпечення дидактично обґрунтованої послідовності навчання та формування навичок педагогічного керівництва дитячим творчим колективом; залучення студентів до науково-

дослідної роботи з проблем дитячого оркестрово-ансамблевого виконавства; залучення студентів до практично-виконавської діяльності упродовж всього терміну навчання.

Слід зазначити, що оркестровий колектив виховує окремо кожного учасника, надає кожному з них можливість реалізувати творчі плани, самовиявитись у власній творчості.

Характерною особливістю професійної діяльності керівника оркестрового колективу є поліфункціональність: тісний зв'язок із соціально-педагогічною діяльністю; добровільність, інтерес та творча зацікавленість.

Основою професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, майбутніх керівників оркестрових колективів і вокально-інструментальних гуртків є психолого-педагогічна і методична підготовка, яка необхідна як керівникові професійного, аматорського, так і дитячого оркестрово-ансамблевого колективу.

Керівник оркестру – це насамперед вчитель, педагог, який здатний розкрити прекрасний світ музичного мистецтва засобами оркестрово-ансамблевого виконання. Тому студенти – майбутні вчителі музичного мистецтва і керівники музично-виконавських колективів мають отримати широко профільну підготовку: знання методики гри на оркестрових інструментах та роботи з дитячим оркестром; знання з історії художньої культури та музичного мистецтва; знання й уміння оркестрового диригування; вміння застосовувати психолого-педагогічні знання на практиці з урахуванням вікових особливостей учасників оркестру та ансамблю.

Висновки. Визначені критерії та показники готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва оркестрово-ансамблевими колективами у позашкільній діяльності дають можливість виявити рівень спроможності майбутнього вчителя здійснювати оркестрово-ансамблеву діяльність в умовах загальноосвітнього закладу, а також позашкільній роботі, забезпечити цілісність і творчу спрямованість навчально-виховного процесу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки / Л. Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Корыхалова Н. П. Проблема объективного и субъективного в музыкальном исполнительстве и её разработка в зарубежной литературе // Музыкальное исполнительство. – Вып. 7. – М., Музыка, 1972. – С. 47–93.
3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л. М. Масол. – К., 2006. – 432с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика мистецьких дисциплін: [навч. посіб.] / Падалка Галина Микитівна. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Рубинштейн С. Л. Человек и мир // Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – С. 223 – 381.
6. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. / Оксана Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.



BIBLIORAFIYA

1. Archazhnykova L. H. Professyya – uchytel' muzyky / L. H. Archazhnykova. – M.: Prosveshchenye, 1984. – 111 s.
2. Korukhalova N. P. Problema ob'ektyvnoho i sub'ektyvnoho v muzikal'nom ispolnytel'stve i eë razrabotka v zarubezhnoy lyterature // Muzikal'noe ispolnytel'stvo. – Vup. 7. – M., Muzuka, 1972. – S. 47–93.
3. Masol L. M. Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka / L. M. Masol. – K., 2006. – 432 s.
4. Padalka H. M. Pedahohika mystetstva: teoriya i metodyka mystets'kykh distsiplin: [navch. posib.] / Padalka Halina Mikitivna. – K.: Osvita Ukrainu, 2008. – 274 s.
5. Rubynshteyn S. L. Chelovek y myr // Problemu obshchei psikhologii /S. L. Rubynshteyn. – M.: Pedahohyka, 1973. – S. 223–381.

6. Rudnyts'ka O. P. Pedahohika zahal'na ta mystets'ka: navch. posib. / Oksana Rudnyts'ka. – Ternopil': Navchal'na knyha – Bohdan, 2005. – 358 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Горбенко Олена Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інструментально-виконавська компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва